

İbn Müferriğ'in bir cuma günü Dimaşk'ta mescidin merdivenlerinden bir adamına okuttuğu şiir Yemenliler'in dikkatini çekti. Onlar da Muâviye'ye giderek serbest bırakılmasını sağladılar. Onun, Kureyşliler ve Yemenliler'in Yezîd b. Muâviye nezdindeki girişimleri sonucu hapisten kurtulduğu da rivayet edilir (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, XVIII, 274-278). İbn Müferriğ hapisten çıkınca Muâviye'den, hakkındaki bazı hicivlerin Abdurrahman b. Hakem tarafından söylenip kendisine nisbet edildiğini belirterek özür diledi. Affedildikten sonra Musul'a yerleşti. Ardından Ahvaz'a gitti. Daha sonra Basra'ya gelerek Ubeydullah'dan özür dileyince Ubeydullah kendisini affetti. İbn Müferriğ bir süre Basra'da kalıp Kirman'a gitti. Ubeydullah, Abdullah b. Zübeyr'e yenilip Basra'dan kaçtıktan sonra tekrar Basra'ya döndü ve Ziyâd ailesini yeniden hicvetmeye başladı (a.g.e., XVIII, 280, 282). Şair, Ubeydullah'ın Muhtar es-Sekaffî'nin adamları tarafından öldürülüşünden sonra bile onu hicvetmiştir. İbn Müferriğ hayatının son iki yılını Basra'da geçirdi ve burada öldü.

Asmaî, İbn Müferriğ'i Basra'nın Arap olmayan (müvelled) şairlerinden biri olarak tanımlar. İbn Müferriğ'in şiirleri çoğunlukla hiciv olmak üzere gazel, medih ve hamâse türlerinden oluşur. Gazellerinin çoğu, kazandığı bütün malları kendisine verecek kadar âşık olduğu Ahvazlı Enahîd hakkındadır. Ancak onun şöhreti Ziyâd ailesi hakkındaki hicivlerine dayanır. Ubeydullah b. Ziyâd, onun iki beytine işaret ederek kendisinin bundan daha kötü hicvedilmediğini söylemiştir (a.g.e., XVIII, 285). Muâviye'yi hicvettiği şiirinde Hassân b. Sâbit'in Muâviye'nin babası Ebû Süfyan hakkındaki hicvinden iktibas yapmaktadır (İbn Hallikân, VI, 350-351). Hz. Hüseyin, Muâviye ölüp yerine oğlu Yezîd'i halef bıraktığı zaman İbn Müferriğ'in Ubeydullah'ı hicveden bir şiirinin iki beytiyle (İbn Kuteybe, I, 362-363) bu olaya temas etmiştir. Yemen Himyer hükümdarlarından Tübbâ b. Hassân'ın sıreti ve şiirlerinin İbn Müferriğ tarafından uydurulduğu Asmaî'den nakledilir (Yâkût, XX, 43; Sezgin, II, 325). İbn Müferriğ'in, "Köle sopa ile dövülür, hür kimseye ise kınama yeter" (Cuma-hî, II, 679) anlamındaki beyti meşhurdur.

İbn Müferriğ'in şiirlerinin ne zaman ve nasıl rivayet edildiği bilinmemektedir. Fuat Sezgin'in verdiği bilgiye göre divanı kaybolmuştur (GAS, II, 325-326). Onun şiirlerinin bir kısmı Charles Pellat tarafından "Le poète Ibn Müferriğ et son oeuvre" adıyla yayımlanmıştır (bk. bibl.). Dâvûd Sellûm'un *Şi'ru Yezîd b. Müferriğ el-*

Himyerî (Bağdad 1968) adlı eserinde de bazı şiirleri yer almaktadır. Abdülkuddûs Ebû Sâlih, İbn Müferriğ'in çeşitli kaynaklardaki şiirlerini bir araya getirerek *Dîvânü Yezîd b. Müferriğ el-Himyerî* adıyla yayımlamıştır (Beyrut 1395/1975, 1402/1982). Bazı Farsça şiirleri ise Charles Rempis ve G. Lazard tarafından incelenmiştir (Sezgin, II, 326).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Müferriğ, *Dîvân* (nşr. Abdülkuddûs Ebû Sâlih), Beyrut 1402/1982, neşreden giriş, s. 7-48; Asmaî, *Fuḥûletü's-şu'arâ'* (nşr. C. Torrey), Beyrut 1389/1970, s. 17; Cumahî, *Fuḥûlû's-şu'arâ'*, II, 679, 686-693; Câhiz, *el-Beyân ve't-teb-yîn*, I, 143; III, 37; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-şu'arâ'*, I, 360-364; Taberî, *Târîḥ* (Ebû'l-Fazl), V, 317-321; VII, 192; Zeccâcî, *Emâlî* (nşr. Abdüsselâm Hârûn), Kahire 1382, s. 41-43; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, XVIII, 186, 254-298; Yâkût, *Mu'cemû'l-üdeba'*, XX, 43-44; İbn Hallikân, *Ve-feyât*, V, 392; VI, 342-367; İbn Manzûr, *Muḥtaşaru Târîḥi Dimaşk*, XXVII, 340-351; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, III, 522-523; Brockelmann, *GAL*, I, 57; *Suppl.*, I, 92; Ch. Pellat, "Le Poète Ibn Müferriğ et son oeuvre", *Mélanges Loui Massignon*, Damas 1957, III, 195-205; a.mlf., "İbn Müferriğ", *EP*² (İng.), III, 881-882; C. Zeydân, *Âdâb* (Dayf), I, 243-244; Sezgin, *GAS*, II, 324-326; Şevki Dayf, *Târîḥu'l-edeb*, II, 235-237; Ömer Ferrûh, *Târîḥu'l-edeb*, I, 427-430; Abbas el-Kummî, *el-Künâ ve'l-elkâb*, Beyrut 1983, s. 418-421; Âzertâş Âzernûş, "İbn Müferriğ", *DMBİ*, IV, 648-654.

KENAN DEMİRAYAK

İBN MÜFLİH, Burhâneddin (برهان الدين ابن مفلح)

Ebû İshâk Burhânüddin İbrâhîm
b. Muhammed b. Abdillâh
er-Râmîni ed-Dimaşki
(ö. 884/1479)

Hanbelî fakihî ve biyografi yazarı.

15 Cemâziyelevvel 816'da (13 Ağustos 1413) Dimaşk'ın Sâlihiye mahallesinde dünyaya geldi. Sehâvî doğum yılını 815, İbn Tolun ise 810 (1407) olarak kaydetmektedir. İlim ehli bir aileye mensuptur. Aile fertleri genelde ataları Şemseddin İbn Müflih'e (ö. 763/1362) nisbetle anılır. Aslen Filistin'de Nablus'a bağlı Vâdişşâif'in köylerinden Râmîni olan aile muhtemelen VIII. (XIV.) yüzyılın başlarından önce Beytülmağdis'e (Kudüs), daha sonra da Dimaşk'a göç etmiştir. Burhâneddin İbn Müflih, ilk öğrenimini babası ve dedesinden yaptıktan sonra hıfzını tamamladı ve Efrem Camii'nde imamlık görevine getirildi. Fıkıh ve usulüne, hadis usulü ve Arap gramerine dair bazı temel metinleri ezberledi. Hocaları arasında İbn Nâsirüddin ed-Dimaşki, Kâdî'l-ekâlim diye tanınan İzzeddin Abdülazîz b. Ali el-Makdisî

el-Bağdâdî, Takıyyüddin İbn Kâdî Şühbe, İbn Hacer el-Askalânî, Muhibbüddin Ahmed b. Nasrullah et-Tüsterî el-Bağdâdî, Şemseddin Muhammed b. Ali b. Ömer es-Safedî, Abdurrahman b. Ebû Bekir b. Dâvûd el-Kâdirî, İbn Zeyd el-Âtikî el-Mevsilî ve Kutbüddin İbnü'l-Haydırî sayılabilir.

Üstün yeteneği ve kuvvetli hâfızası sayesinde başta fıkıh ve usulü olmak üzere lugat, nahiv, tefsir, hadis, ferâiz ve ma'rifetü'r-ricâl dallarında derin bilgi sahibi olan İbn Müflih Dimaşk'ta Eşrefiyye Dârühadisi, Mismâriyye, Hanbeliyye, Cevziyye ve Ebû Ömer medreseleriyle Câmîu'l-Muzafferî'de ders verdi. Meşhur talebeleri arasında Takıyyüddin el-Cerrâî, Şemseddin ed-Dürüsî, İbnü'l-Müneccâ et-Tenühî, İbnü'l-Mibred, Bedreddin Hasan b. Ali el-Mâtânî, Nuaymî ve kendi oğulları Necmeddin Ömer ile Ali zikredilebilir.

845'te (1441) hocası Kadî İzzeddin Abdülazîz b. Ali el-Makdisî'nin nâibi oldu. 851 Recebinde (Eylül 1447) Dimaşk kadılığına getirildiyse de bir yıl sonra azledildi. Bu arada Mısır'da bulunan babasının yanına gitti. 29 Rebîülâhîr 853'te (21 Haziran 1449) tekrar Dimaşk kadılığına döndü ve 857 Cemâziyelevveline (Mayıs 1453) kadar bu görevde kaldı. Daha sonra kendisiyle amcasının oğlu ve Halep Kadısı Alâeddin İbn Müflih arasında birkaç defa el değiştiren Dimaşk kadılığına 863'te (1459) tayin edilen Alâeddin'in azledilmesinin ardından son olarak yine Burhâneddin getirildi ve vefatına kadar bu görevini sürdürdü. 4 Şâban 884'te (21 Ekim 1479) vefat etti ve Kâsiyûn'da babasının mezarının yanına defnedildi. Dimaşk'ta mezhep taassubunun yol açtığı karışıklıkların sona ermesinde büyük rolü bulunan İbn Müflih, başta hocası Takıyyüddin İbn Kâdî Şühbe olmak üzere tabakat âlimleri tarafından takdîrkâr sözlerle anılmıştır.

Eserleri. 1. *el-Mübdî' fî şerhi'l-Muknî'*. Muvaffakuddin İbn Kudâme'nin eserinin önemli şerhlerinden biri olup Hanbelî fıkıhına dair bir ansiklopedi niteliğindedir (bk. el-MUKNÎ'). Eser, Muhammed Zühayr eş-Şâviş (I-X, Beyrut 1399-1402/1979-1982) ve Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmâil eş-Şâfiî (I-VIII, Beyrut 1418/1997) tarafından neşredilmiştir. 2. *el-Maḥṣadü'l-erşed fî zikri aş-ḥâbi('l-İmâm) Ahmed* (nşr. Abdurrahman b. Süleyman el-Useymin, I-III, Riyad 1410/1990). Hanbelî âlimlerinin biyografisine dairdir. Mükerrerleriyle birlikte 1315 biyografinin yer aldığı eserde sayıları onu bulmayan kadın âlimler ilgili harflerin künyesiyle meşhur olan âlimler ise kitabın so-

nunda ayrı bir bölümde tanıtılmıştır. Eser, isim zincirindeki ilk iki isme göre alfabetik olarak düzenlenmekle birlikte bazan bu tertibe uyulmamış, ayrıca kitabın başında biyografisi verilen Ahmed b. Hanbel'den sonra Ahmed adlı diğer âlimler zikredilmiştir. İbn Ebû Ya'lâ ve İbn Receb'in tabakatlarının telhis ve tekmlisi mahiyetindeki *el-Makşadü'l-erşed*'in başlıca kaynakları arasında Alemüddin el-Birzâ'î, Zehebî, İbn Hacer, Takıyyüddin İbn Kâdî Şühbe ve İbn Habîb el-Halebî gibi âlimlerin çeşitli kitapları yer almaktadır. Eseri Ueymî *el-Menhecü'l-aḥmed*, Nuaymî *ed-Dâris fî târihi'l-medâris*, İbn Tolun *ed-Dimaşkî el-Kalâ'idü'l-cevheriyye*, İbnü'l-İmâd *Şezerâtü'z-zeheb*, İbn Humeyd *es-Sühübü'l-vâbile*'de kaynak olarak kullanmışlardır. 3. *el-İstî'âze billâh mine's-şeyṭânî'r-racim ve beyânü ves-vesetihî ve ḥudâihî ve keşî umûrihi* (Kahire 1311). Eser *Meşâibü'l-insân min mekâyidi's-şeyṭân* adıyla da yayımlanmıştır (nşr. Abdullah es-Sıddîk, Kahire 1955; Kahire, ts. [Mektebetü'l-Hancî]; Beyrut 1404/1984; Kahire 1990). Müellifin kaynaklarda ayrıca *Mirkâtü'l-vüṣûl ilâ 'ilmi'l-uṣûl* adlı bir eseri zikredilmektedir. Bazı kaynaklarda İbn Müflih'e nisbet edilen *el-Âdâbü's-şer'iyye li-mesâ'ili'r-ra'iyye* (*Hediyyetü'l-ârifin*, I, 21; *İzâhu'l-meknûn*, I, 3) ve *Kitâbü'l-Fürû'* adlı eserler büyük dedesi Şemseddin İbn Müflih'e aittir.

BİBLİYOGRAFYA :

Burhâneddin İbn Müflih, *el-Makşadü'l-erşed* (nşr. Abdurrahman b. Süleyman el-Useymin), Riyad 1410/1990, III, 166-167; ayrıca bk. neşreden giriş, I, 9-53; a.mlf., *el-Mübdî' fî şerhi'l-Muknî'* (nşr. M. Züheyr eş-Şâvîş), Beyrut 1399/1979, neşreden giriş, I, 6-7; Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi'*, I, 152-153; Ahmed b. Muhammed b. Ömer el-Hımsî el-Ensârî, *Ḥavâdisü'z-zamân ve vefeyâtü's-şüyüh ve'l-akrân*, Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 1438, vr. 73^b, 76^b; Nuaymî, *ed-Dâris fî târihi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, II, 59-61; İbn Tolun, *el-Kalâ'idü'l-cevheriyye fî târihi's-Şâlihiyye* (nşr. M. Ahmed Dehmân), Dimaşk 1401/1980, s. 161-163; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1097; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 338-339; İbn Humeyd, *es-Sühübü'l-vâbile 'alâ darâ'ihî'l-Ḥanâbile* (nşr. Abdurrahman b. Süleyman el-Useymin), Beyrut 1416/1996, s. 60-63; *Hediyyetü'l-ârifin*, I, 21; Serkis, *Mu'cem*, II, 1774-1775; *İzâhu'l-meknûn*, I, 3; II, 548-549; Tönekâ, *Mu'cemü'l-muşânnifin* (nşr. Sıddîk Kemâl el-Mekkî), Beyrut 1344/1925, s. 373-374; Selâhaddin el-Müneccid, *Mu'cemü'l-mü'errihî-ne'd-Dimaşkıyyin*, Beyrut 1398/1978, s. 258; Abdülkâdir Bedrân, *Münâdemetü'l-aṭlâl ve mü-sâmeretü'l-hayâl*, Dimaşk 1406/1986, s. 232-233; Muhammed Hâdî Müezzîn-i Câmî, "İbn Müflih", *DMBİ*, IV, 655.

KASIM KIRBIYIK

İBN MÜFLİH, Şemseddin

(شمس الدين ابن مفلح)

Ebû Abdillâh Şemsüddin Muhammed
b. Müflih b. Muhammed
el-Makdisî er-Râmînî
(ö. 763/1362)

Hanbelî fakihî ve muhaddis.

Hanbelî fıkhnın gelişmesinde önemli katkıları olan, birçok âlim ve kadı yetiştiren İbn Müflih ailesinin bilinen ilk simasıdır. Aile, aslen Filistin'de Nablus'a bağlı Vâdişşâir'in köylerinden Râmînî olup önce Beytûlmakdis'e (Kudüs), daha sonra Dimaşk'a göç etmiş, Şemseddin İbn Müflih de muhtemelen Beytûlmakdis'te dünyaya gelmiştir. Doğumu için 706 ile 716 (1306-1316) arasında çeşitli tarihler zikredilmektedir. Elli yaşlarında öldüğü kaydedildiğine göre 712 (1312) veya 713 yılında doğduğuna dair rivayetlerin daha kuvvetli olduğu söylenebilir.

Şemseddin İbn Müflih İsâ el-Muta'im'den hadis; İbn Müsellem'den fıkıh ve nahiv; Kadı Burhâneddin ez-Zür'i'den usul; Kâdıkudât Cemâleddin el-Merdâvî'den fıkıh; Haccâr, Mizzî ve Zehebî'den hadis, ricâl ve tarih; İbnü'l-Füveyre'den Arap dili ve edebiyatı okudu. Ancak onun fikirlerinin oluşmasında hocası Takıyyüddin İbn Teymiyye'nin büyük etkisi olmuştur. Tahsilini tamamladıktan sonra kendini öğretim ve telif çalışmalarına veren İbn Müflih yerleştiği Dimaşk'ta Sâhibiyye, Şeyh Ebû Ömer, Selâmiyye, Sadriyye ve Dârü'l-hadîsî'l-âlîme gibi medreselerde ders verdi. Bir süre kayınpederi Cemâleddin el-Merdâvî'ye nâiblik yaptı. 2 Receb 763 (27 Nisan 1362) tarihinde Dimaşk'ta vefat etti ve Kâsiyûn tepesindeki mezarlıkta Hanbelî fakihlerinden Muvaffakuddin İbn Kudâme'nin kabri yakınına defnedildi.

Geniş ilmi ve ahlâkî meziyetleriyle dik-kati çeken İbn Müflih hakkında İbn Teymiyye, "Sen Müflih'in oğlu (İbn Müflih) değil bizzat müflihsin (kurtarıcı)" demiş, İbn Teymiyye'nin öğrencisi İbn Kayyim el-Cevziyye de, "Gökkubbenin altında İmam Ahmed'in mezhebini İbn Müflih'ten daha iyi bilen bir kişi yoktur" diyerek mezhebin görüşleriyle İbn Teymiyye'nin fikirlerini öğrenmek için zaman zaman ona başvurmuştur. Hocası Zehebî onun ricâl hakkında bilgi sahibi olduğunu, İbn Kesîr de özellikle fûrû konularında ve Ahmed b. Hanbel'in mezhebini nakletme hususunda derin bilgisi bulunduğunu söylemiştir. İbn Teymiyye'nin katı muhaliflerinden

olan Takıyyüddin es-Sübki bile onu övmektedir (*el-Mu'cemü'l-muḥtaş*, s. 266; *el-Bidâye*, XIV, 294; Burhâneddin İbn Müflih, II, 519).

İbn Müflih'in dört oğlu da Hanbelî mezhebinin önde gelen simalarından olup bunlar Zeynüddin Abdurrahman, Burhâneddin ve Takıyyüddin lakaplarıyla anılan Dimaşk Hanbelî Kadısı Ebû İshak İbrâhim, Şehâbeddin Ahmed ve Şerefeddin Abdullah'tır. İbn Müflih'in torunları arasından da pek çok âlim yetişmiştir. Gazze'deki ilk Hanbelî kadısı Nizâmeddin Ebû Hafs Ömer b. İbrâhim, Ekmeleddin Muhammed b. Abdullah, *el-Makşadü'l-erşed*'in müellifi Burhâneddin İbrâhim b. Muhammed b. Abdullah ve Dimaşk Kadısı Şerefeddin Abdullah b. Ömer b. İbrâhim bunlardan bazılarıdır.

Eserleri. 1. *Kitâbü'l-Fürû'*. Hanbelî mezhebinin orta hacimdeki temel fûrû metinlerinden biridir. Kolay okunup ezberlenebilmesi için çok defa görüşler belirtmekle yetinilmiş, delillere yer verilmiştir. Müellif konuları genellikle mezhepte tercih edilen görüşe öncelik vererek ele almış, bu arada diğer üç fıkıh mezhebinin görüşlerine de yer vermiştir. Eserin çeşitli neşirleri vardır (I-III, Kahire 1339/1921; nşr. Abdülâtîf Muhammed es-Sübki, I-VI, Kahire 1341/1922; nşr. Abdüssettâr Ahmed Ferrâc, I-VI, Beyrut 1415/1985). *Kitâbü'l-Fürû'* üzerine Alâeddin Ebû'l-Hasan Ali b. Süleyman el-Merdâvî *Taḥfihü'l-Fürû'* (nşr. Ali b. Abdullah Âl-i Sâni, Katar 1379/1960; nşr. Abdüssettâr Ahmed Ferrâc, I-VI, Kahire 1388/1967, *Kitâbü'l-Fürû'* ile birlikte; Beyrut 1405/1985), Yûsuf el-Merdâvî *Nihâyetü'l-ḥukmi'l-meşrû' fî taḥfihî'l-Fürû'* ve Ahmed b. Ebû Bekir b. Muhammed b. İmâd el-Hamevî *el-Makşadü'l-mün-ciḥ li-Fürû'* İbn Müflih adıyla birer şerh, İbn Nasrullah ve Ebû Bekir İbn Kundûs de birer hâşiye kaleme almışlardır. 2. *el-Âdâbü's-şer'iyye* (I-III, Kahire 1348/1929, 1987; Riyad 1391/1971, 1397/1977; I-III, nşr. Şuayb el-Arnaût – Ömer el-Kayyâm, Beyrut 1416/1996). İslâm ahlâkına dair olan eser Haccâvî tarafından *Şerhu Manzûmeti'l-âdâb li'bni Müflih* adıyla manzum hale getirilmiştir. 3. *en-Nûket ve'l-fevâ'idü's-seniyye 'alâ müşkilî'l-Muḥarrer li-Mecdiddîn İbn Teymiyye* İbn Teymiyye'nin *el-Muḥarrer fi'l-fıkḥ 'alâ mezhebi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel* adlı kitabının şerhidir (I-II, Kahire 1369/1950; Riyad 1984). 4. *Uṣûlü'l-fıkḥ*. Cemâleddin İbnü'l-Hâcib'in *Muḥtaşarü'l-müntehâ'sı* derecesinde bir kitap olduğu, diğer pek çok Hanbelî usul